

12

Marino Kačič:

Učenje ob življenjskih prelomnicah

... Včasih nas življenjske okoliščine privedejo in tako rekoč prisilijo v specifično obliko vseživljenjskega učenja. Zgodi se, da zaradi različnih nesrečnih okoliščin kdo od družinskih članov ostane s bujšo okvaro senzornega ali gibalnega aparata. V tem primeru bo poleg nekaj formalnega učenja potrebnega tudi veliko neformalnega učenja. To velja tako za osebo s posebnimi potrebami kot za pomagajoče. ...

21

Marijana Kolenko: **Šola tudi vzgaja**

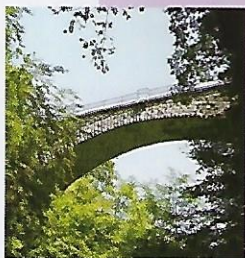
... Šola izobražuje in posreduje sistem vrednot, kar pomeni, da učence tudi vzgaja, sooblikuje njihova stališča in moralno ravnanje, in sicer namerno ali pa v obliki skrivnega načrta. Učno okolje, ki je estetsko urejeno, vabljivo ali pa pusto, zanemarjeno, odnosi, ki so spoštljivi, prijateljski ali pa uradniški, odtujeni, sistem pravil, ki so lahko pretirano omejujoča ali preveč ohlapna, vse to je treba upoštevati pri ustvarjanju vzpodbudnega vzgojnega okolja v šoli. ...

26

Karmen Pečarič Podobnik:
Ob učnem neuspehu

... Odnos med starši in učitelji je za otroka zelo pomemben. Soglasje med najpomembnejšimi odraslimi osebami v življenju vsakega otroka zanj pomeni varnost, zaupanje do sveta ter smiselnost delovnega napora in učenja. Dokler je otrok uspešen, ni večjih težav, stiki med šolo in starši so prav prijateljski. Težave se začnejo, ko otrok dobi prve slabe ocene. ...

35

Veronika Verbič:

Pristnost v medsebojnih odnosih

... Vsakdo od nas si želi biti sprejet prav tak, kot je, in to mu tudi pripada. Za izpolnitev te potrebe smo pripravljeni plačati visoko ceno, tudi to, da se prilagodimo zunanji merilom in tako izgubimo sebe, svojo pristnost. Človek je pristen, če zmore resnično živeti svojo telesnost, duševnost in duhovnost, še več, če zmore usklajeno živeti resničnost njihove medsebojne prepletenosti. ...

Uvodnik

- 1 Silvo Šinkovec: **Kam želimo priti?**

V žarišču: Izobraževanje odraslih

- 3 Petra Javrh: **Narediti skrito znanje vidno**
 4 Natalija Komljanc: **Življenjsko pot usmerjajo osebni cilji**
 7 Mateja Sedej: **Realnost ali vizija?**
 9 Jelica Pegan Stemberger: **Neformalno izobraževanje**
 12 Marino Kačič: **Vseživljenjsko učenje**
 15 Matej Cepin: **Neformalno izobraževanje v Cerkvi**
 17 Jože Prah: **Narava – neformalna učiteljica**

Naš pogovor

- 18 Petra Javrh: **Zvonka Pangerc Pahernik: Učenje – ko duša streže duši**

Vzgojni načrt

- 21 Marijana Kolenko: **Šola tudi vzgaja**
 23 Boris Brezovac: **Od vrednot k vzgoji za vrednote**

Biblična stran

- 25 Viljem Lovše: **Sveti Duh**

Razredništvo

- 26 Karmen Pečarič Podobnik: **Ob učnem neuspehu**
 28 Franci M. Kolenc: **Timsko delo**

Starši

- 31 Janja Frelj Gorjanc: **Oči so vrata duše**
 33 Dragica Kraljič: **O razvajenosti**
 35 Veronika Verbič: **Pristnost v medsebojnih odnosih**

Vzgojna področja

- 37 Marijan Tršar: **Deklica s potonikami**
 39 Anita Mikulič: **Vzgoja za medije**
 41 Branka Škufca: **Učni slog**

Prostovoljno delo

- 43 Klemen Jevnikar: **Naj spregovori jaz**
 44 Baptiste Virgolet: **Biti evropski prostovoljec**

Izkušnje

- 45 Sonja Pungertnik: **Imeti rad tisto, kar je v človeku posebno**
 46 Nika Cerar: **Otroci in aromaterapija**
 47 Jože Mlakar: **O novodobnem jeziku**

Prebrali smo**Iz življenja DKPS****Napovedni koledar****Summary****Avtorji**

Narediti skrito znanje vidno

✍ Petra Javrh

Morda je prvi vtis, da je ločevanje med neformalnimi in formalnimi oblikami učenja nekoliko šolsko in nepotrebno.

V tokratnem žarišču bomo orisali, zakaj se s tem vprašanjem vse bolj poudarjeno ne ukvarja samo stroka, ampak je postalo aktualno vprašanje izobraževalne politike številnih držav, še posebej evropskih.

Tudi Slovenija se skupaj z drugimi državami EU sprašuje, kako "narediti skrito znanje vidno".¹

Primerjalni statistični podatki so za Slovenijo glede aktivno vključenih v neformalne oblike izobraževanja precej ugodni, saj presegamo povprečje EU.

OECD²-jev odbor za izobraževanje je že pred nekaj leti ocenil, da je priznavanje neformalnega in priložnostnega učenja aktualna tema, ki terja podrobnejše proučevanje. Prav temu so se pretekli dve leti v 27 državah (med njimi tudi Slovenija), ki so pristopile k aktivnosti OECD-ja, precej posvečali raziskovalni strokovnjaki. Vse bolj jasno je spoznanje različnih partnerjev (od šol, državnih politik do lokalnih skupnosti), da so mnogi izobraževalni sistemi zastareli, okosteneli in ne premorejo dovolj žive vizije o svojem resničnem poslanstvu – širiti znanje, skrbeti za sočloveka in svobodo misli.

Strokovnjaki opozarjajo, da je neformalnih oblik učenja ogromno. Laiki jih nikoli ne bi označili kot učne oblike, saj so pogosto del vsakdanje dinamike življenja, v kateri mora posameznik pač preživeti. Prepoznamo jih po glavnem cilju: pridobiti potrebno znanje in veščine, pri čemer je učenje organizirano v manjši meri in običajno ne poteka znotraj ustanov. Vendar to ni najpomembnejše. Razvoj in vsestranska koristnost

teh oblik kažejo, da je pomembno dati strateške pobude na ravni držav, da bi se ljudje bolj zavestno vključevali vanje, jih bolj zavestno izbirali in tudi cenili. Učinkovite so le, če se ljudje vanje vključijo, jih doživijo in z naučenim bogatijo sebe in druge.

Izkušnje zasebne izobraževalne organizacije, ki uspešno odgovarja na nove zahteve trga in se pretežno ukvarja z neformalnim izobraževanjem, so v tem kontekstu izredno poučne tako za učitelje v formalnem šolskem sistemu kot tudi za izobraževalce v nevladnih organizacijah in drugih ustanovah in skupnostih. Prav o tem smo v žarišču posebej spregovorili.

Izobraževalne ustanove, ki danes želijo preživeti s tem, da izvajajo neformalne oblike izobraževanja, so pred resnim izzivom. Za dejanski uspeh so potrebni koreniti premiki tako v pristopih kot vsebinah in metodah. Tradicionalne vloge učitelja so preteklost. Uspešna izobraževalna podjetja so se naučila, da se v neformalne oblike učenja in izobraževanja želijo vključiti odrasli le, če bodo jasno zaznali uporabnost pridobljenega znanja in njegovo koristnost glede na njihove osebne cilje. Posebej so pozorna na to, da udeležencem ponujajo nove oblike učenja, predvsem drugačne od pretekle posameznikove 'šolske' izkušnje. Odrasle skrbno osvobajajo občutka, da bodo morali zadostiti od zunaj postavljenim standardom, če želijo doživeti uspeh pri učenju. Vedo, da se udeleženci dobro počutijo v učnem okolju, ki zadovalji vse njihove čute. Ocenjevanju znanja se v največji meri izogibajo, pospešujejo pa samovrednotenje. Slab učitelj v taki ustanovi ne more dolgo obstati iz preprostega razloga – po njem nihče ne povprašuje. Kot najpomembnejše pa je spoznanje o izrednem pomenu vrednot – ta podjetja so v praksi izkusila odločilno mesto jasno postavljenih vrednot v vsakršni 'prosvetljitelski' ali izobraževalni dejavnosti.

Upamo lahko, da bodo današnji šolarji kot odrasli že načrtovali svoje kariere, ki bodo vsebovale tudi formalno priznavanje neformalno pridobljenega znanja. Vizija strokovnjakov s tega področja je, da bi obe obliki povezali v učinkovit sistem – del znanja bi pridobivali s formalnim izobraževanjem, del pa v neformalnih oblikah, ki jih v določeni točki življenja lahko formalizirajo. Da to ni utopija, smemo upati tudi zaradi dejstva, da je taka kombinacija dveh poti pridobivanja znanja za družbo cenejša.

Res je tudi, da se niti otroci niti odrasli v neformalne oblike učenja ne bodo vključevali, če jim tam ne bo lepo, saj vanje praviloma niso prisiljeni. Biti jim mora lepo in to ne le v smislu 'imeti se fino'. Biti jim mora lepo, ker se med seboj in z učiteljem družijo kot iskalci in kot neutrudni učeči se popotniki od tu do Vsepresežnosti. ■

Opomba

1. Razveseljivo je, da se v slovenskem šolskem sistemu premika. V začetku tega meseca smo namreč dočakali, da je Strokovni svet za splošno izobraževanje potrdil enakovrednost standardov UŽU MDM s standardi osnovne šole in poklicnega izobraževanja.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Življenjsko pot usmerjajo osebni cilji

Natalija Komljanec

Vsak načrtuje osebne cilje, ki ga vodijo na življenjski poti. Del te poti je šolanje, načrtno pridobivanje znanja, spretnosti za opravljanje poklica. Del vzgoje in izobraževanja doživljamo izven šole, pri interesnih dejavnostih, doma, v ožjem in širšem okolju. Neformalno šolanje bogati formalni del vzgoje in izobraževanja. Če se lahko obe obliki povezujejo med seboj, se na ta način bogati obvezni vzgojno-izobraževalni program.

Šolanje je intenzivno pripravljanje na življenjske izzive. Strokovni delavci (v okolju, šoli) skupaj z družino učenca intenzivno vzgajajo. Šola naj bi učila iz življenja za življenje (Pestalozzi in Dewey v: Žlebnik, 1959).

Uspešnost vzgojno-izobraževalnih programov za razvoj osebne kariere lahko preverimo pri ljudeh v različnih življenjskih obdobjih, na različnih življenjskih poteh. Njihove zgodbe kažejo na slabosti in uspešne ponudbe formalnih in neformalnih programov vzgoje in izobraževanja. Preverjanje uspešnosti prehojenih življenjskih poti ni le eden izmed pokazateljev uspešnosti družbe in šolskega kurikula, ampak hkrati tudi izhodišče za predvidevanje oz. načrtovanje programov vzgoje in izobraževanja prihodnjih rodov.

Uspešnost ponujenih programov lahko preverimo tudi s pridobitvami šolanja; z izdelki mojstrov, s plodovi umetnikov kot najvišjih oblik razvoja znanja v primerjavi z nasprotnim kičem.

Šolanje je uspešnejše, če nas na življenje pripravljajo vzorni učitelji, ki nu-

dijo kakovostno povratno informacijo v procesu učenja. To pomeni, da učencu omogočijo (so)vođenje učnega procesa. Z osebnimi cilji mu zagotavljajo tudi predstavljanje naučenega in uspešno izmenjavo spoznanj v učnih skupinah.

Vzorni učitelji

Izobraževalni programi so za strokovne delavce v naši deželi sistemsko zgledno organizirani. Vprašanje pa je, katere oblike izpopolnjevanja so učinkovitejše. Seminarji so primerna oblika motiviranja učiteljev za nove pristope, vendar so za njihovo uporabo učinkovitejše raziskave lastne prakse (Schon 1983). Koristne so skupne (učiteljeve in učenčeve) raziskave pouka, še učinkovitejše so ob pomoči konzulentov. Kakovost učenja in poučevanja ter predstavljanja naučenega omogočajo refleksije dela (prav tam). Refleksija je krepost za premišljevanje, ki omogoča razvoj idej oz. ciljev (Dewey 1916, 1944). Refleksija poučevanja išče kritične točke za izboljšanje kakovosti prenosa znanja na druge. Če se učitelj te

možnosti zaveda in jo uresničuje, plemeniti vzgojno in izobraževalno delo v šoli, kot na primer strokovni delavci v inovacijskih projektih Zavoda RS za šolstvo (www.zrss.si).

Poučevanje se namreč prične, ko učitelj učenca razume, pravi Thelen (1954 v: Della Dora in dr.). Najboljši učitelj je tisti, ki se je sposoben uskladiti s potrebami in pričakovanji učenca (prav tam). Najbolj humano obliko vođenja pouka podpira akcijsko načrtovanje za:

- opredelitev učnih ciljev in učnega gradiva,
- ustvarjanje ustreznih pogojev za učenje in poučevanje,
- oblikovanje modela učenja ter spremljanja razvoja učenja in dosežkov. To znanje potrebuje vsakdo, ko uresničuje svojo življenjsko pot.

Kakovostna izmenjava informacij o učenju

Sedanje formalno šolanje se od neformalnega loči predvsem zaradi sistema ocenjevanja znanja. Zaradi ak-

tualnega ocenjevanja se v formalnem izobraževanju pogosto izpostavlja dilema: "Ali se učimo za znanje ali za oceno?"

Znanja pri najmlajših se ne ocenjuje, da bi jih navajali na tekmovalnost med sošolci, ampak da bi se zavedali svojega napredovanja v procesu učenja. Pouk, ki vključuje konstruktivistično formativno spremljanje razvoja znanja posameznega učenca, je vzajemen, učenčev in učiteljev.

Smisel oz. vrednost ocenjevanja je v usmerjanju učenja iz spontanega v vedno bolj zavedno. To dosegamo s spodbujanjem samokontrole učenja in razvojem samoregulacije v smislu: 'učim se', 'učijo me' in 'učim druge' oz. 'drugi se učijo od mene'.

Dosedanji pretežno korektivni model ocenjevanja (v smislu: 'prav', 'narobe' in 'popravi') je smiselno zamenjati za spodbudnejšega, ki namesto pogostih povratnih informacij v obliki ocene učenču ponudi navodila, kako se naučiti oz. doseči učni cilj. Sedanje šolsko ocenjevanje je mogoče oplemenititi še z možnostmi predstavljanja naučenega v različnih učnih situacijah. Tako ocenjevanje bogati celotni izvedbeni kurikulum, ne le zaključni del procesa učenja.

Klasično, pretežno behavioristično preverjanje znanja (na primer po: Skinnerju in Bloomu) je smiselno posodobiti s formativnim spremljanjem razvoja znanja posameznega učenca (s spoznanji socialnih konstruktivistov: Piageta, Vygotskega, Kilpatricka, Deweya, Renzullija, Bodrove idr.). Po potrebi se učne dosežke povzema v sumativno oceno (opisno ali številčno).

Samostojno uravnavanje učenja

Učenca na poti učenja vodijo osebni (voljni) cilji. Klasični učni načrti in pred-

metniki so pomemben, a žal zastarel element didaktičnega križa (didaktični križ sestavljajo: učni načrt, učila oz. učna sredstva, učitelj in učenec). Ti pogosto zavirajo avtentično oblikovanje osebnih ciljev oz. programov učenja, kar pa je lahko eden izmed temeljnih izvivov sodobne družbe. Učni načrti bi morali biti gonilo in ne zavora razvoja znanja posameznika v družbi (Dewey 1956, Gagnon 1995).

Šola in učitelj sta odlična, če ob pravem času učenču postrežeta z izkušnjami, ki se skladajo s predhodnimi učenčevimi miselnimi shemami in tudi s pričakovanimi cilji. T.i. odprti kurikulum omogoča večjo prožnost oz. avtonomijo pri načrtovanju izvedbenih programov in tudi v procesu doseganja standardov znanja (Bently 2007).

Uresničitev cilja zagotavlja osebni motiv. Cilj in tisti, ki učenca vodi do cilja, morata omogočiti učenču proces mišljenja na višjih ravneh od predznanja. Dober cilj je zastavljen tako, da omogoča svobodno izbiro metod za

njegovo dosego in možnosti za spremljanje njegovega uresničevanja. Po potrebi tudi, da se povratna informacija o doseganju cilja prevede v osebna navodila za njegovo dosego (Dewey 1916, 1944).

Moon (2003) opredeljuje osebni cilj kot ključni element za razvoj osebnega talenta. Šele z načrtnim urjenjem in uresničevanjem osebnih ciljev je človek sposoben izbirati med možnostmi in realizirati zahtevnejše življenjske cilje, ki so skladni z njegovimi interesi, sposobnostmi, vrednotami in vsebino učenja. Človek se uresničevanja ciljev nauči ob veččinah samoregulacije, samokontrole, uravnavanju motivacije za dosego cilja ob samozavedanju svojih močnih in šibkih področij predznanja (prav tam).

Zbliževanje učenca z učno skupino

Za kakovostno učenje posameznika je pomembna uspešna izmenjava spoznanj v socialnih oz. učnih skupinah. Socialne skupine v obliki oddelkov, razredov so tradicionalne in ne nujno najuspešnejše za reševanje življenjskih problemov. Skupine, ki nastanejo na osnovi zbliževanja namesto ločevanja, v večji meri upoštevajo učenčev interes, motiv za t.i. odprto učenje oz. za oblikovanje osebnega kurikula v procesu vseživljenjskega učenja (Benly 2007). Učenec doseganje osebnega cilja bogati z razvojem osebnih ciljev sošolcev oz. interesnih učnih skupin, vsi pa s svojimi cilji razvijajo skupni oz. družbeni cilj. Kako čim bolj podpirati osebne kurikule v skupnem izvedbenem, je seveda v veliki meri odvisno od uspešne učiteljeve kreacije poučevanja.

Sicer nenačrtno spremljanje šolanja učenčev v različnih vzgojno-izobraževalnih programih formalnega izobra-